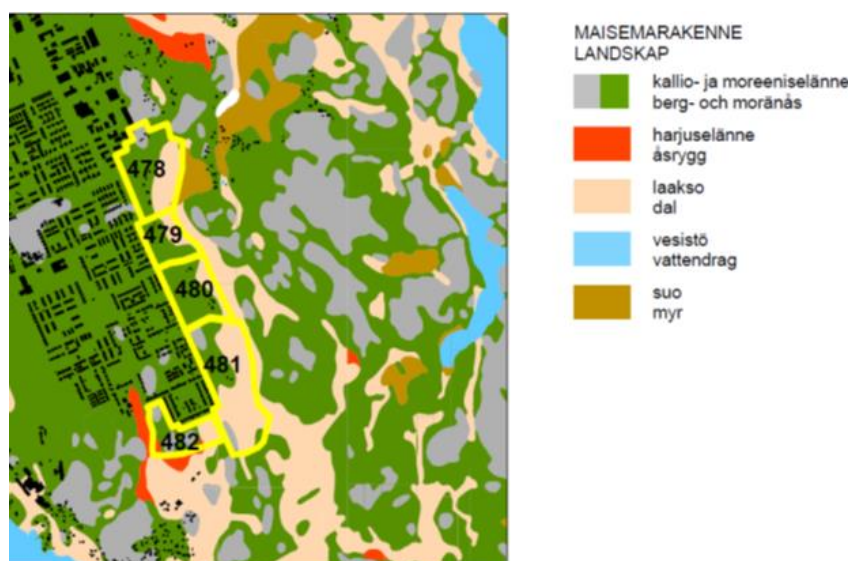

Anne Rihtniemi-Rauh
Porvoon kaupunkisuunnittelu

Asemakaavan maisemaselvityksessä tarkastellaan Kevätlaakson alueen maisemallista kehitystä 1700-luvulta lähtien sekä nykyisiä maisematiloja, maisemallisesti erityisiä paikkoja, maiseman haltuunoton paikkoja ja tärkeitä näkymiä. Selvitys pohjautuu maastoinventointeihin, avoimiin kartta-aineistoihin ja karttoihin, jotka ovat Porvoon museon tai kaupungin arkistossa tai kansallisarkistossa. Tuulisuus ja pienilmastokartat ovat Sitran selvityksestä no 41 Energiatieteiden tutkimuskeskuksen kaavoituksessa, Skaftkärr kaavarunkovaiheen loppuraportti.

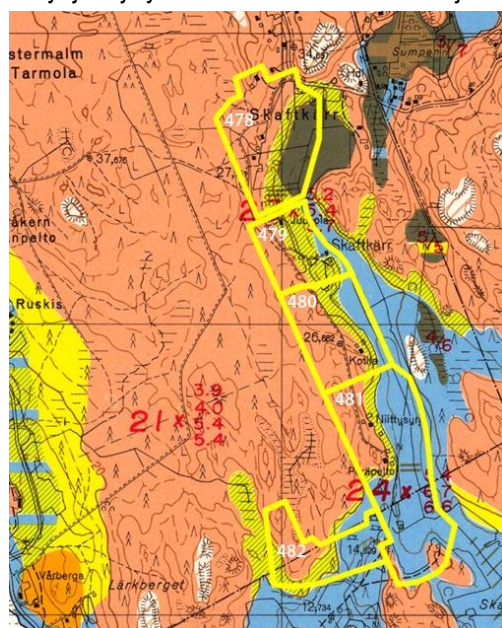
Maisemarakenne

Alue sijaitsee kalliomoreeniselänteelle 1970-90 rakennetun Kevätkummun asuinalueen itä- ja eteläreunalla, missä maasto laskee ja metsävyöhyke vaihtuu avoimeen ja puoliavoimeen laaksoon.

Maataloudellinen maaperäkartta kertoo maiseman geologisesta historiasta

Metsäselänteen maaperä on pienipiirteisesti kumpuilevaa kalliota ja moreenia. Selänteellä on pienissä painanteissa savipohjaisia soistumia ja ohuita turvekerroksia. Laaksossa on savikoita, joiden paksuus on laakson reunoilla muutama metri ja laakson keskivaiheilla viidestä kymmeneen metriä. Laakson savikoilla on painanteissa ollut soita, joihin on kerrostunut sara- ja rahkaturpeita. Näitä on kuivatettu ojittamalla niitty- ja viljelymaaksi 1800-luvulta lähtien ja osa on sittemmin metsittyä.

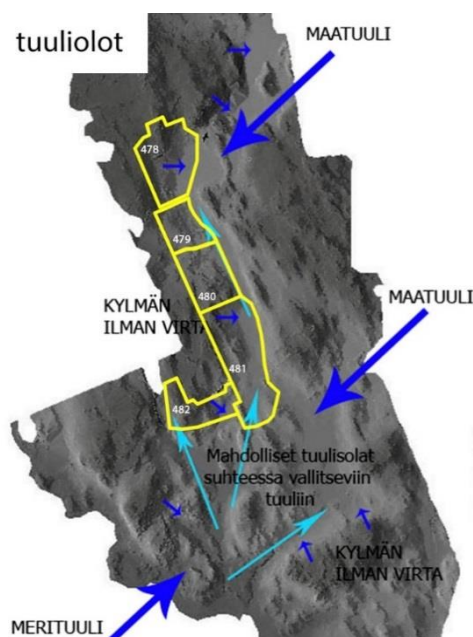
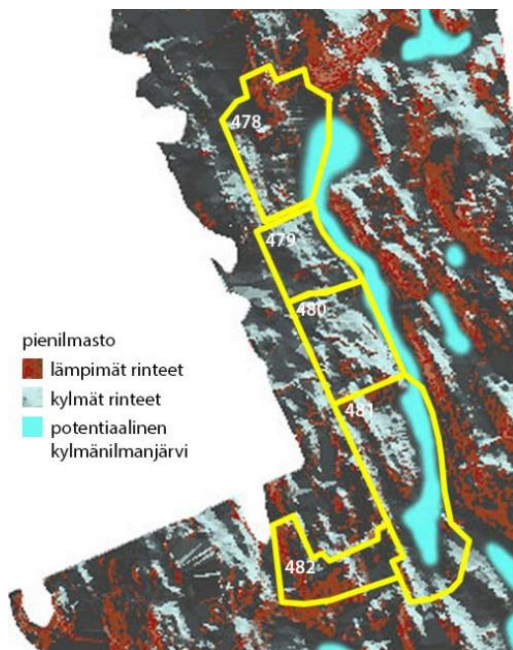

Maataloudellisella maaperäkartalla on merkitty mustalla alueen tiestö ja asutus 1950-luvulla. Hiekan ja hiedan sekoittunut kerros on merkitty keltaisella ja vihreällä vinoviivituksella.

Selänteiden itäisellä rinteellä on muutamassa paikassa noin +23 korkeudella nykyisestä meren pinnasta pyöreäköjiä tasakokoisia isoja kiviä. Ne ovat jääkauden aikana virtaavan veden mukana kulkeutuneita ja pyöreäksi hioutuneita. Niiden ympärille oli jään sulamisvaiheessa luultavasti kerrostunut sora- ja hiekkakerrostumia. Kun alue oli maan kohotessa saaristoa, aallokko huuhtoi rantarinteitä ja siirsi hiekkaa ja soraa matalaan rantaveteen. Näin syntyi rinteille paljastuneita kivikoita ja laakson savikon ja selänteiden moreenin vaihtumisvyöhykkeeseen parin metrin vahvuisia hiekka- ja hietakerrostumia. Hiekan ja hiedan sekaiset alarinteet saavat kosteutta rinteeseen imeytyvästä sadevedestä ja ovat parasta mahdollista puutarhamaata. Sen vuoksi tähän vyöhykkeeseen sijoitettiin torppa 1800-luvulla ja asutustilat 1900-luvulla.

Pienilmasto ja tuulisuus

Skaftkärr hankkeessa selvitettiin energiatehokkuutta ja ilmastomuutoksen huomioimista kaavoituksessa. Kaavarunkotyössä selvitettiin mm. hulevesien käsittelyä ja pienilmastotekijät. Kartat tuulioloista ja pienilmastosta ovat kaavarunkovaiheen loppuraportista, Sitran selvityksiä no 41.

Maiseman kulttuurihistoria

Alue on ollut ihmisen asuttamaa ja jonkinlaista 'kulttuurivaikutteista' maisemaa luultavasti jo sen nous- tessa merestä kivikaudella noin seitsemän vuosituhatta sitten. Lähiseudulta on löytynyt kymmenkunta irtolöytöä ja laaksosta mesoliittisen kauden kiviesine, kourutal- ta, noin 35 metrin mpy korkeustasolta. Kivi- ja pronssikauden vaihteessa meri oli noin 15 metriä nykyistä ylempänä ja rantaviiva oli laakson keskivaiheilla lähellä kaava-alueiden 480–451 rajaa.

Historiallisella ajalla Kevätlaakson alue oli aluksi puoliksi Änäsin kuninkaankartanon ja puoliksi Tarkkisten kylän aluetta. Sen jälkeen kuninkaankartanon maat kuuluivat vuosisatojen ajan Porvoon kaupungin Änäsin tiluksiin. Arkeologisen selvityksen mukaan raja on ollut vvoimassa jo 1600-luvulla, mahdollisesti jo aiemminkin. Kiviaidan rakentamisen ajankohdasta ei ole tietoa. Rajalinjan oli metsälaidunnuksen vuoksi tärkeä ja maastoon rakennettiin aita, kallioisilla mailla kiviaita. Kiviaita kuuluu muinaismuistolain ja piiriin ja uusi kohde muinaismuistorekisterissä.

Jo 1600-luvun kartoissa on selänteille on merkitty metsää ja laaksoihin viljelmiä ja niittyjä. Vanhimmat kylätontit tai mahdolliset vanhat asuinpaikat ja muutama tienpohja erottuvat yhä maastossa. Skaftkärrin pohjoiseen suuntautuvan laakson reunalla näyttää maa rehevöityneen vanhojen asuinpaikkojen ympärillä. Etelään suuntautuvalla laajemmalla pello- ja niitty alueella olevan kummun lämpimällä rinteellä sijaitsevat mahdolliset vanhat asuinpaikat 'Brunaängen' ja 'Soldatsäng', joissa maa ei näytä rehevöityneen. Kasvillisuutta ei ole inventoitu, eikä mahdollista vanhaa kulttuurilajistoa ole selvillä. Voidaan kuitenkin olettaa, että pitkään samana säilyneen maankäytön kohdissa ja perinteisen agraarikulttuurivaikutuksen liepeillä voi olla säilynyt lajirikkaita biotooppeja, joilla on sekä luonnonlajistoa, että pitkää ekstsensivisistä hoidosta ja

laidun käytöstä hyötynyttä lajistoa. Metsien tihtentyminen ja kuusettuminen sekä laidunnuksen ja viljelyn loppuminen ovat vaikuttaneet lajistoon viime vuosikymmeninä.

Kartta vuodelta 1727

'Charta öfver Borgå stads ägor'

Kaupunkilaisten pienet pelto- ja puutarhapalstat ulottuivat nykyisen Pihlajatie varrelle.

'Wäck järvi Träsk' on kartassa paljon laajempi kuin nykyinen Veckjärvi, sillä järven pintaa las-kettiin ja rannat kuivattiin 1800-luvulla viljely-maan saamiseksi.

Nykyisen laakson keskiosaa kiertämään on mer-kitty aita, mikä viittaa sen viljelyyn peltona. Pel-lon nimi on 'Ånäs skaftkärr'.

Metsäselänteelle on kirjoitettu teksti 'Små gran och furu skog med sten och berg klippor'.

Rajalinja, jonka eteläpuolella on niittyjä 'Tarckis Ängar' ja meren lahti 'Tarckis Vjken'

Kartta vuodelta 1780 'Charta öfver Borgå stads ägor och kronas hemmans ägor' kuvaa met-säselännettä vähän tarkemmin. Metsään on merkitty kaksi tietä, kallioita ja suopainanteita sekä rakennuksen paikka. Luultavasti soistu-milla on ollut taloudellista merkitystä, koska niiltä on voitu niittää heinää eläinten rehuksi. Ai-dattu pelto ja niittyalue ovat laajempia kuin 53 vuotta vanhemmassa kartassa.

Rakennuspaikat laakson pohjukassa saattaisi-vat olla asuttuja. Eteläisempi sijoittuu hietä-vyöhykkeellä nykyisen laakson keskellä.

Vanha Veckjärventie näkyy kartalla.
Peltolaakson maisematilas pohjoisosassa on suoperäisiä niittyjä.

Tähän karttaan ei ole merkitty rakennusta laakson keskivaiheille eikä laakson pohjukkaan, koska kartta kuvaa maan hyödyntämistä

Nykyinen korpijuotti on ollut niittyä. Myös kallioiden väleissä on soistumia hyödynnetty niittynä. Ruskealla merkityt painanteet on myös hyödynnetty jollain tavoin, ehkä turpeen otossa, mutta se ei selviä merkinnöistä.

Peltolaaksoon on merkitty kuivatusoja.

Tarkisten puolelta ei ole käytössä vastaavaa karttaa.

Kiviaita on paikoin merkitty selvästi.

Nykyisen Pihlajatie laaksossa entiset niityt ja laitumet näkyvät kartassa vihreinä alueina ja pellot erottuvat sarkaojen merkinnöistä.

Nykyisen sairaalan alueen pohjoispäässä on ollut erityinen viljelymaa, ehkä humalatarha, mikä kartassa näkyy oranssilla.

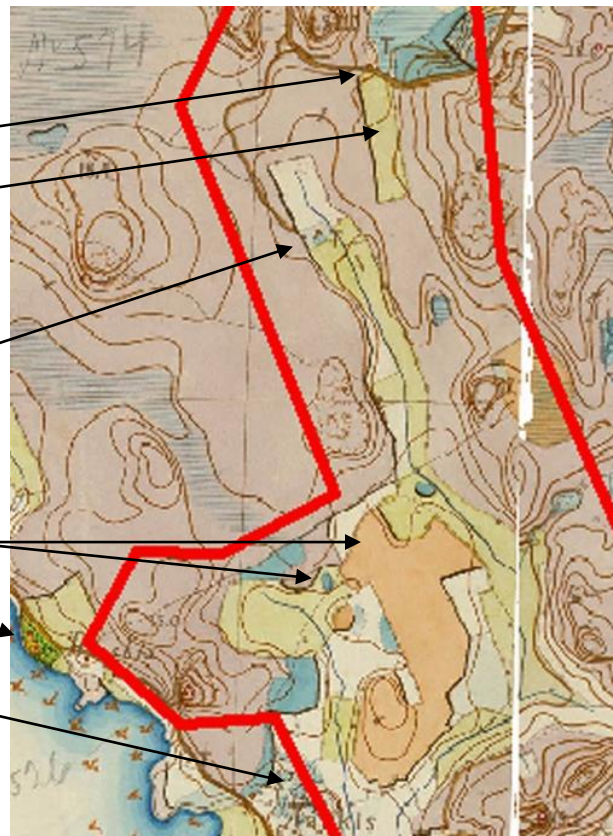
Nykyinen Villa Wilhelmsberg sijaitsee kartassa näkyvällä kalliolla. Tässä kartassa näkyy ensimmäinen rakennus kallion pohjoispuolella rannassa. Samalla paikalla näyttää myöhemmissäkin kartoissa aina sijainneen rakennus, ja nykyinen tupa asettuu myös tähän kohtaan maastossa.

Kartta vuodelta 1873 'Senaatinkartta'

Vanha Veckjärventie näkyy kartalla. Sen varteen on merkitty torppa T. Laakson maisematilan muoto on eri kuin edellisessä, sillä keskeinen osa suopohjaisesta niitystä on merkitty havumetsäksi. Torpan eteen on jäänyt pieni aukea niitty.

Laakson keskellä on toinen torppa T ja sen niityt ovat kapeassa laaksossa. Vaaleampi vihreä saattaa viitata viljeltyyn peltoon, joka sijoittuu hietavyöhykkeelle.

Kartalla ei ole merkitty Soldatsäng ja Brunaäng kohdille asuinpaikkoja eikä torppia. Karttaan on merkitty Villa Wilhelmsbergin huvilapuutarha ja Tarkkisten kylä.

Kartta vuodelta 1879 'Charta öfver Borgå stads egor'

Nykyisen Vanhan Veckjärven tien linja on saattanut pysyä hyvin paikallaan kallion alareunassa. Tien linjaan liittyvä erikoinen kartta-merkintä pisteiden rivistä ei selity maastohavainnoilla.

Torppaa ympäröivä turvepohjainen alue saattaa olla peltoa tai niittyä.

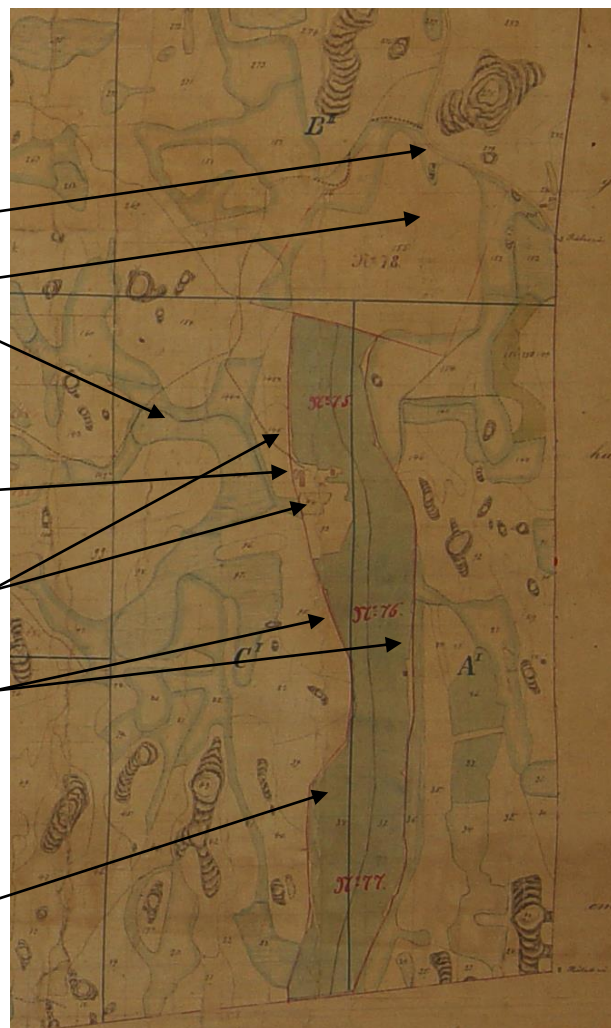
Kostea korpjuotti on merkitty sinisellä, mutta merkinnästä ei tiedä, viittaako se niittyyn vai metsää kasvavaan alueeseen. Merkkien ja numeroiden selitystä ei liity karttaan.

Torpan kohdalle on merkitty peltosaarekkeelle yksi rakennus ja metsän reunaan toinen.

Pienialaiset kellertävät alueet torpan ympärillä ovat luultavasti peltoja.

Vanhan tien linjat näkyvät paikoin maastossa yhä.

Savipohjainen laakso on ollut pitkään niittyä ja laidunta ennen kuin maanviljelyksessä otettiin käyttöön raskaiden savimaiden muokkaamiseen soveltuva aura. Kulttuurimaiseman avoin maisematila on ollut laajempi kuin nykyinen, sillä hietaiset rinteet ovat olleet viljeltyjä. Laakson muoto on näyttänyt erilaiselta, sillä avoin laakson on ulottunut liepeille kaartuen rinteeseen.

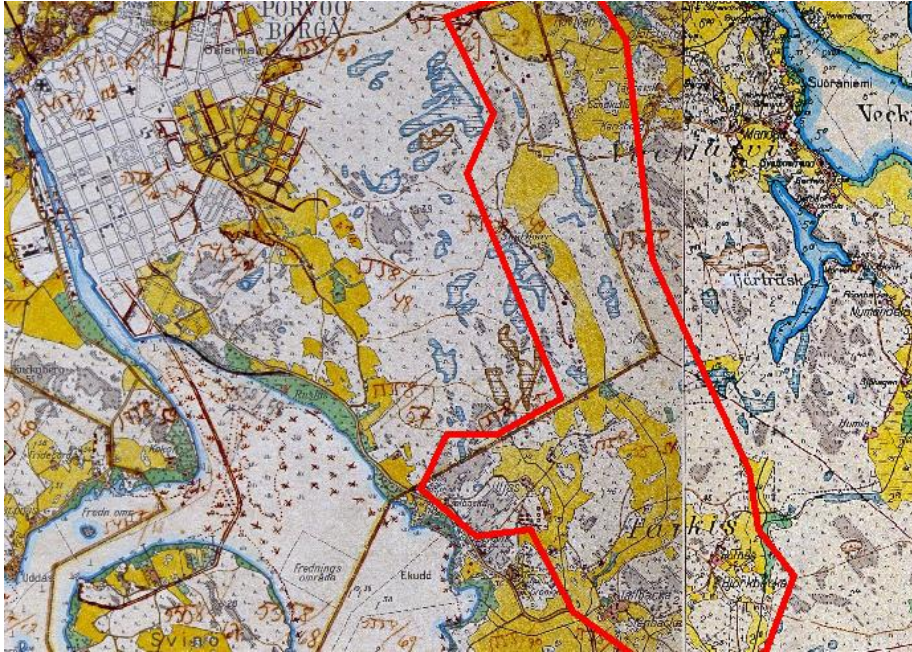

Ote kartasta Skaftkärrin laaksosta 1928 *Borgå stads odlingar österom Borgå Å*, K R Silfvenius

Kartassa on merkitty vain viljelty alue, muutama tielinja, oja ja rakennukset. Laakson keskivaiheilla on pihapiiri rakennettu silloisen avoimen viljelymaiseman keskelle hyvin geometriseen asetelmaan. Nykyisin tämän pihapiirin eteläpään sijoittuvaa rakennusta ei tähän karttaan ole merkitty.

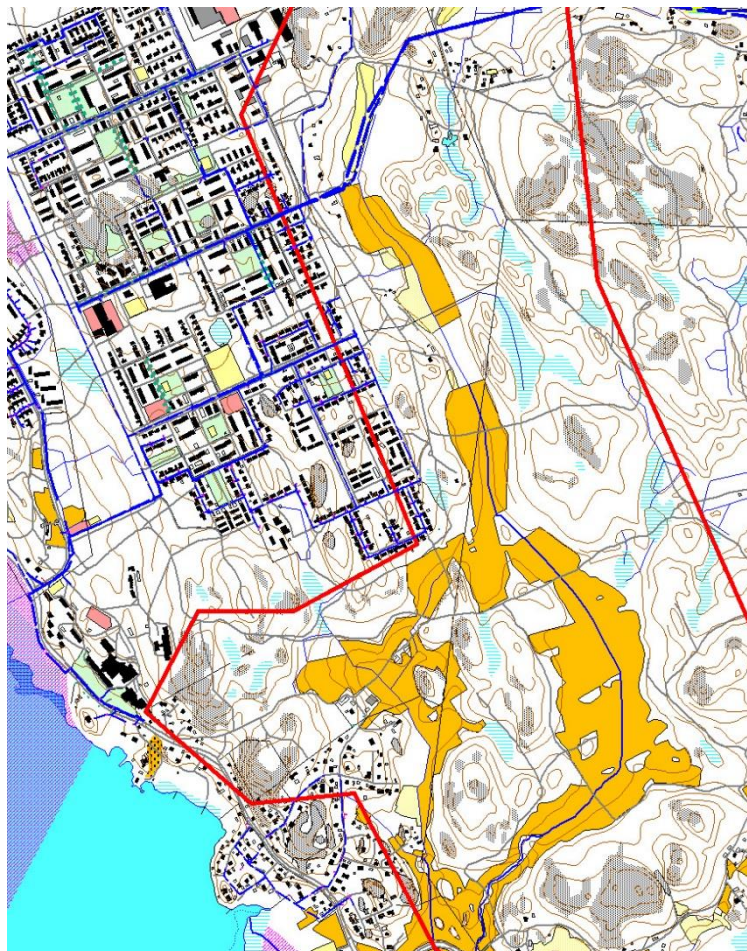

Pitäjäkartta 1937, johon on merkitty myöhemmin lisäyksiä

1930-luvulla laadittuun pitäjänkarttaan merkittiin myöhemmin ruskealla värillä 1940- ja 1950-luvuilla uusia asutustiloja ja teitä. Skaftkärrin laaksoon sijoitettiin kaksi asutustilaa samoihin aikoihin kun kaupunki laajeni itään nykyisen Sibeliuksen bulevardin ja Velkalan alueella. Skaftkärrin suunnittelualue on rajattu karttaan punaisella.

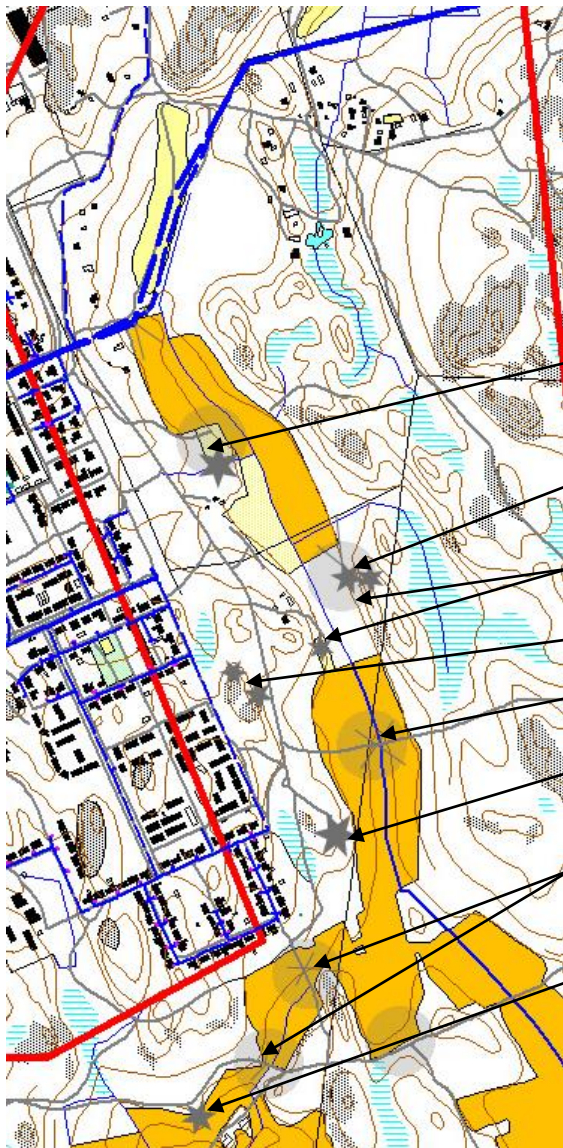
Peruskartta noin vuodelta 2010

Peruskartta ilmaisee hyvin maiseman tilallisen rakenteen ja miljöötyypit metsä/aukea: Keltaisella on merkitty nykyiset niityt ja pellot. Avoin maisematila on pääosin säilynyt ja niittyjen hoidon vuoksi on säilynyt myös hyvin pienipiirteinen rajautuminen metsien reunoihin ja entisiin pihapiireihin. Osittain metsittyneillä kohdilla laakson maisematila on avattavissa uudelleen.

Metsän on pohjaväritään valkoista, joten siitä voi aavistaa korkeuskäyrien perusteella maaston muotoa. Kosteat painanteet on merkitty vaaleansinisellä vaakaviivituksella ja kalliit tumman harmaalla pystyviivituksella.

Maisemallisesti erityisiä paikkoja, maisematiloja, maiseman haltuunoton paikkoja ja tärkeitä näkymiä

Maisematilallisesti ovat tärkeitä entiset viljelyalueet, jotka ovat yhä avoimia. Valitettavasti laakso on katkennut peltujen metsittyessä laakson keskellä.

Maisemassa on erityisiä, luonteikkaita paikkoja:

Entisen torpan alue, jossa on vanhoja pihapuita, kivijalkoja ja oja virtaa koskena kallio kannaksen yli

Kalliorinne ja tasanne, jossa erottuu vanhan tien pohja. Lämmin paikka, josta on mahdollista avata pitkiä näkymälinjoja laaksoon.

Vanhan tien pohja erottuu maastossa, maiseman muotojen taitteessa.

Kallioisen kukkulan lieve ja kallionalusta, jossa maaston muoto on voimakas.

Laakson poikki kulkevalta tieltä on hyvät näkymät.

Hävinneen pihapiirin tunnelma on voimakas, palon jälkiä näkyy rautioissa.

Laakson poikki kulkevalta reitiltä näkyy avoimen maisematilan vaihteleva muoto.

Vanhalla asuinpaikalla on lämmin pienilmasto ja hyvä tunnelma.

Merkinnät:

 näkymiä

 jännitteellinen paikka

 maiseman haltuunoton paikka

Ilmakuva etelästä noin vuodelta 2010.

Entisen torpan kohta ja keksiosa ovat metsittymässä ja menettämässä maisemallista voimaansa.

Laakson eteläosassa on Porvoon kaupunki säilyttänyt avoimen ja vaihtelevan muotoisen maisematilan jatkuvalla maisemahoidolla, niitolla ja viljelyllä.

Maisematilan, maankäytön ja biotooppien muutoksia ja käyttömahdollisuuksia karttatulkinnan perusteella

Pohjalla on ilmakeku noin vuodelta 2008

Ruskea viiva kuvaa tiestöä 1700- ja 1800-lukujen kartoissa

Keltainen viiva näyttää viljelyalueen rajan vuoden 1833 kartalla

Punainen viiva kuvaa kiviaitaa ja mahdollisia asuinpaikkoja, jotka kuuluvat arkeologisen selvityksen mukaan todennäköisesti muinaismuistolain piiriin

Vaalea vihreä väri osoittaa niittyinä käytettyjä alueita, jotka on merkitty 1700- ja 1800-lukujen karttoihin

Pari sataa vuotta niittynä ja ehkä viljelyssä ollut peltolaakson turvepohjainen pääte on metsittynyt ja osittain käytetty maanlajitysalueena. Oja on varsin nuori tällä osalla.

Vanha asuinpaikka ja pihapiiri oli ollut puutarhana ja viljelykäytössä muutamia vuosisatoja. Intensiivinen käyttö loppui noin 40 vuotta sitten. Kulttuuriperäistä lajistoa ei ole selvitetty. Siemenpankissa ja paikalla saattaa olla monipuolinen lajisto.

Hulevesioja on kaivettu 1970-80 luvuilla noin 50 ha valuma-alueen hulevesien kuivatuskanavaksi. Ympäristö on metsittynyt korpi-maiseksi. Ojasta voidaan muotoilla luonnonmukainen puro, jossa voitaisiin hidastaa hulevesien virtausta ja puhdistaa niitä.

Entinen niitty on metsittynyt komeaksi korpijuotiksi 1900-luvun aikana. Niitty lienee ollut viljelemätön ja lajisto luontaista, niittoa sietävää lajistoa. Moreeni- ja hiekkapohjalla saattaa olla rikas siemenpankki, josta voi kirjanpajan kuivattaman kuusikon poiston jälkeen itää jotain luontaisesti.

Harkitusti hoidetulla ja sijoitetulla puustolla saadaan laakson tuulitunneli katkaistua siten, että maisematila vaikuttaa yhtenäiseltä.

Peltoaluetta voitaisiin paikoin käyttää ylijäämä savien sijoituspaikkana, jos savilinssi sijoitetaan multakerroksen alle. Korotettua peltoa voitaisiin palauttaa viljelykäyttöön tai ottaa peliniityksi tai metsittää.

Kevätlaakson keskellä virtaava oja on ruopattu viimeksi noin 10 vuotta sitten. Ruoppausmasinat padottavat pellolla valuvia vesiä ja pellolle on syntynyt soistuma. Uomasta voitaisiin kehittää luonnonmukainen.

Puron tulviminen laajemmalle on epätodennäköistä, mutta sadevesitulvan vaaran vuoksi olisi syytä korottaa puistokäytävä noin 20 cm penkereelle laakson reunassa alavimmalla kohdalla.

Etelään suuntautuvan vanhan asuinpaikan tuntumassa saattaa olla rikasta lajistoa, koska paikka on säilynyt avoimena.